

Norsk kjøttprosjekt skal bekjempe fattigdom i Uganda

Av Kjell Thompson

Nortura – som er det nye navnet på sammenslutningen Gilde-Prior – er i gang med et prosjekt som kan få svært stor betydning for Uganda. Selskapet er nå i sluttfasen av en forstudie som går ut på å bistå Uganda i utviklingen av en eksportrettet kjøttindustri. Det vil omfatte organisering av kvegfarmere, bygging av moderne slakterier, foredling av kjøtt, veterinære kontrollsystemer som sikrer sykdomsfrie dyr, matsikkerhet, transport og markedsføring.

Bedriften vil også bidra med slakteriutstyr som er demontert i forbindelse med nedleggelse og strukturendringer i norsk slakterinæring. Mye rustfritt stål er stuet bort, men det er fortsatt fullt brukbart.

I første omgang tar prosjektet sikte på det nasjonale og regionale marked i Øst-Afrika. Deretter er det meningen å opparbeide eksport til Europa, blant annet til Norge. Prosjektets størrelse er det i dag vanskelig å tallfeste, men det vil dreie seg om flere titalls millioner dollar før alle tiltak er gjennomført.

I juni skal det holdes et møte i Kampala, der alle parter som er involvert i prosjektet, norske og ugandiske, skal ta stilling til en omfattende rapport fra en rekke eksperter, under ledelse av Ivar Foss

Quality Management på vegne av Nortura. Deretter vil prosjektrapporten med de avsluttende justeringer bli overlevert til ugandiske myndigheter. Det forventes at Uganda utpå høsten vil sammenkalle til et stort og avgjørende møte med Verdensbanken, norske myndigheter, finansinstitusjoner, investorer og donorer og alle som kan bidra til å starte det som etter hvert skal bli en moderne, bærekraftig og lønnsom kjøttindustri i Uganda.

Første slakteri på plass i 2009

Gunnar Dalen, styremedlem i Nortura og sterkt involvert i Uganda-prosjektet, har stor tro på at prosjektet vil bli realisert, men han understreker at det er en omfattende plan med stor kompleksitet som skal settes ut i livet. – Vi må gjøre en

Foto: Ivar Foss

rekke ting på en gang. Det er ikke nok å bygge et slakteri, kjøttet skal foredles, det må etableres sykdomsfrie soner, bøndene må organiseres, prosjektet må ha kvalifisert ledelse og så videre. Dette må skje samtidig. Jeg antar at det første moderne slakteriet kan være på plass i 2009, men det vil ennå gå flere år før ugandisk kjøttindustri har nådd et kvalitetsnivå og en matsikkerhet som gir innpass på det internasjonale marked, sier Dalen.

Dr. John Joseph Otim, som er leder for prosjektets referansekomité, er også optimist.

– Jeg føler meg sikker på at vi skal lykkes fordi prosjektet samsvarer med regjeringens mål om å bekjempe fattigdommen gjennom modernisering av landbruket. Anbefalingene som ligger i forstudien har meget bred oppslutning, sier dr.

Otim. Han spiller en sentral rolle i ugandisk landbrukspolitikk og er blant annet president Yoweri Musevenis rådgiver i landbruksspørsmål. (Se intervju)

Utestengt fra verdensmarkedet

Som MUL-land (minst utviklet land) møter Uganda ingen tollbarrierer, men er likevel utestengt fra det internasjonale marked fordi landets kjøttindustri ikke klarer å tilfredsstille markedets krav til dyrehelse og matsikkerhet. Slakteriene er gammeldagse og uhygieniske, og i foredlingen mangler både teknologi og ekspertise. Bøndene er mer eller mindre livegne i forhold til kjøperne. Dalen sier at i dagens markedssituasjon med mange utbydere og meget få kjøpere, vil det lov-messig oppstå ubalanse mellom kjøper og selger, og prisen på kjøttet blir deretter. En viktig oppgave blir derfor å organi-

Om noen år vil det være behov for å importere 8000-10.000 tonn storfekjøtt årlig. Når import er nødvendig tror vi det kan bidra til å styrke Norturas omdømme at vi bruker vår kompetanse til å skape utvikling i et fattig land, sier styremedlem i Nortura, Gunnar Dalen.

ser bøndene etter en samvirkemodell, der de både kan få bedre pris for kjøttet og også ta del i den videre verdiskaping. Dyrene går om hverandre og smitte spres raskt. Å etablere sykdomsfrie soner blir derfor en av de første oppgavene.

På den annen side er Uganda – «the Pearl of Africa» – meget fruktbart med tilstrekkelig nedbør og god vekst. Landet ligger på et platå ca. 1000 meter over havet og har et behagelig klima med en gjennomsnittlig temperatur på 21 grader. 26 prosent av landet er dyrket mark, mens det innenfor resten av landets areal er store beiteområder. I dag finnes det seks millioner storfe og syv-åtte millioner sauer og geiter, men mulighetene for utvidelse er betydelig. Forholdene ligger med andre ord svært godt til rette for husdyrhold og kjøttproduksjon.

På leting etter lokale partnere

Men evnen til å drive effektivt mangler fullstendig. Det har heller ikke vært lett å finne ugandiske industriaktører som kan være lokale partnere for Nortura eller andre investorer. Lokale partnere vurderes som helt avgjørende for å lykkes med utbygging og drifting av den fremtidige kjøttindustrien i landet. Derfor kartlegges aktuelle partnere både i Uganda og de andre landene i Øst Afrika. Et av selskapene som er aktuelle er det kenyanske Farmers Choice, som produserer 8000 tonn kjøtt årlig, har 1000 ansatte og full kontroll med produksjonen fra jord til bord.

Summarisk kan man si at følgende oppgaver må løses:

Det må utvikles en nasjonal politikk for kjøttproduksjon, og private og offentlige

investorer må forplikte seg langsiktig i et offentlig-privat partnerskap. Husdyrnæringen må organiseres og utvikles, systemer for husdyrhelse, rutiner og apparat for hygiene og matkontroll må på plass. Moderne slakterier og foredlingsbedrifter, inkludert pakking, logistikk og markedsføring må etableres. Finansiering må sikres. Til sammen skaper dette et enormt behov for opplæring av personell.

Ingen ny «hvit elefant»

Det er sannelig ingen liten oppgave ugandiske myndigheter står overfor om de – i tråd med vedtatt politikk – skal løse fattigdomsproblemene gjennom utvikling av landbruket, der over 80 prosent av befolkningen i dag hører hjemme.

– Dette er nybrottsarbeid og selvsagt forbundet med risiko. Derfor kommer vi til å følge meget nøye med i utviklingen. Vi vil ikke at prosjektet skal bli en ny «hvit elefant» – altså en investering som ender som en fadese. Slike er det nok av rundt om i Afrika, sier Gunnar Dalen.

Norge må importere kjøtt

– Hvorfor går Nortura inn i Uganda, som har elendig infrastruktur og dårlig kompetanse på kjøtt, og hvorfor er man med på å utvikle noe som skal bli en eksportindustri – endog med eksport til Norge – når norsk landbrukspolitikk går ut på å forhindre import gjennom skyhøye tollsatser?

Gunnar Dalen svarer slik:

– Vi vil få for lite storfekjøtt i Norge. Om

noen år vil det være behov for å importere ca. 10 prosent, eller 8000-10.000 tonn årlig. Når import er nødvendig, synes vi det er bra å kunne bidra til norsk bistandspolitikk ved å være med på å utvikle denne næringen i et MUL-land, istedenfor å utvide importen fra storprodusenter i Brasil eller Argentina. Hvis tollsatsene for import fra de store kjøttproduserende land settes mye ned, blir det enda vanskeligere for MUL-land å komme inn på det norske og europeiske markedet. Sånn sett har norske og ugandiske bønder sammenfallende interesser. I tillegg tror vi det kan bidra til å styrke Norturas omdømme at vi bruker vår kompetanse til å skape utvikling i et fattig land.

Hvorfor Uganda? Vi startet på Madagaskar, men møtte liten respons fra myndighetene. Interessen for Uganda ble vakt da Norsk Kjøtt var med i en næringslivsdelegasjon i 2004. Etter besøket kom det er brev til NHO, Norad og Nortura fra Minister of State Mrs. Mary R. Mugenyi, som er landbruksministerens nærmeste medarbeider, med spørsmål om å assistere myndighetene med utvikling av kjøttindustrien. Det brevet var utløsende, og deretter har vi møtt en veldig sterk velvilje og interesse fra de ugandiske myndigheter. Det er i første rekke de ugandiske myndigheters sterke og varige interesse for prosjektet som har inspirert oss, sier Gunnar Dalen.

Han medgir at andre land kanskje kunne

vært å foretrekke med tanke på infrastruktur og muligheter for skipstransport, men på den annen side: De natur-

gitte forhold er kanskje bedre i Uganda enn noe annet sted. Derfor er vi der, sier Gunnar Dalen.

– Dette er et unikt prosjekt

– Dette er et unikt prosjekt, som samsvarer med regjeringens mål om å redusere fattigdommen, sier lederen for prosjektets referansekomité i Uganda, dr. John Joseph Otim

Dr. John Joseph Otim, leder for den lokale referansekomiteen og president Yoweri Musevenis rådgiver i landbruksspørsmål, betegner Nortura-prosjektet som unikt.

Han sier at prosjektet skiller seg fra alle tidligere undersøkelser innen husdyrområdet fordi det handler om å utvikle en eksportorientert sektor, der en ser på hele kjeden fra husdyrhold frem til internasjonal markedsføring.

– Tidligere studier har vært konsentrert om isolerte tekniske og praktiske spørsmål. Dette involverer både offentlig og privat sektor og kvegbøndene. Dette er et politisk, sosialt og økonomisk prosjekt som samsvarer med regjeringens mål om å redusere fattigdommen. Derfor må prosjektet også bli til glede for bøndene, slik at vi kommer bort fra dagens situasjon der bøndene er marginalisert. Ved at bøndene slutter seg sammen i kooperativer vil de bli ansvarlige ikke bare for primærproduksjon, men også i videreforedling i regionale slakterier. Det må bygges inn kvalitet i hele kjeden frem til markedet, i første rekke det innenlandske marked og deretter det regionale og så det internasjonale marked, sier dr. Otim.

Offentlig-privat partnerskap

Dr. Otim legger vekt på at det utvikles et offentlig-privat partnerskap, men fordelingen er foreløpig et åpent spørsmål. Regjeringen kommer i alle fall til å bli involvert gjennom utvikling av infrastruktur – veier, kommunikasjoner, elektrisitet og vann – som er nødvendig for at private bedrifter skal kunne fungere. – Det kan også bli aktuelt for myndighetene å bidra til bygging av slakteriene, men det offentlige skal ikke bli noen majoritetseier i prosjektet. Det kan neppe bli tale om mer enn 10 til 25 prosent, sier han.

– Hva vil bli de største problemene i utviklingen av prosjektet?

– Vi står overfor en serie kritiske suksessfaktorer. Det aller viktigste er dyrenes helse. Her må vi tilfredsstillende internasjonale standarder. Det andre er kvaliteten på slakteriene, slik at vi kan garantere matsikkerhet. Vi kan ikke bruke dagens slaktehus, vi må bygge nye og moderne slakterier. Det skal settes opp fem regionale slakterier i alt, men vi starter med ett eller to.

Det tredje er føret, som også må ha tilfredsstillende kvalitet for at kjøttet skal kunne selges internasjonalt. Dette er ikke noe problem der dyrene går og grasser, men problemer kan oppstå gjennom fortilsetninger. Dette er de aller viktigste utfordringene. I tillegg kommer en serie andre, ikke minst behovet for en tilfredsstillende infrastruktur. For å tilfredsstillende internasjonale krav må vi gå skrittvis frem ved å starte innenlands og deretter

gå ut på de regionale markedene. Når vi har bevist at vi kan holde en kvalitet i henhold til internasjonale krav, bør vi få tilgang til både EU- og EFTA-markedet. Vi må være helt sikre på kvalitet og sikkerhet, ellers kan vi ødelegge alt.

Vi bare skraper i overflaten

– Hvilke private interesser i Uganda er aktuelle som deltakere i prosjektet?

– Det er private kapitalinteresser, slakterieiere og andre som allerede er i matindustrien, og bøndene selv. Først og fremst vil Nortura være aktuell på eiersiden, men det er helt avgjørende at vi også får med lokale interesser. – Jeg regner med rask fremdrift, ikke minst fordi vi har 100 prosent støtte fra regjeringen, som gjerne skulle sett at vi allerede var i gang.

Først og fremst vil en moderne kjøttindustri gi inntekter og arbeid til bøndene, både kvegfarmere og forprodusenter. Og siden over 80 prosent av Ugandas befolkning har jordbruket som levevei kan dette få veldig stor betydning. I tillegg kommer hele kjeden fra slakting til foredling og markedsføring.

– Men trenger dere ikke maten selv istedenfor å eksportere kjøttet?

– Jo, derfor vil vi i første omgang konsentrere oss om å dekke det lokale marked. Deretter det regionale marked. Det er bare overskuddet som vil gå til det internasjonale marked. Potensialet er enormt, vi bare skraper på overflaten i dag, sier John Joseph Otim. ■